

JANIKOVSZKY
ÉVA

VAN, EGY
JÓ HÍREM!

Válogatott írások

TREND

JANIKOVSKY ÉVA
Van egy jó hírem!

Válogatott írások

TREND KIADÓ

Janikovszky Éva szövegeit válogatta és szerkesztette:
BALASSA ANNA

Az előszót és a kísérő publicisztikákat írta:
JANIKOVSZKY JÁNOS

Minden jog fenntartva!

© Janikovszky Éva jogutóda, 2021
© Janikovszky János, 2021
© Trend Kiadó, 2021

ISBN 978 615 01 2049 2

Kiadja a Trend Kiadó Kft.
Felelős kiadó: a kft. ügyvezető igazgatója
Felelős szerkesztő: Dóka Péter
E-mail: iroda@trendkiado.hu
Honlap: www.trendkiado.hu

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben,
a nyomda alapításának 139. esztendejében, 2021-ben.
A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
Felelős vezető: Csöndes Zoltán vezérigazgató
www.gyomaikner.hu

Előszó

Hosszú ideje foglalkoztat a kérdés, hogyan kell híres, elismert, közszeretnek örvendő író jó gyerekének lenni. Aki megfelel minden elvárásnak, azoknak is, amelyeket senki sem támaszt felé, de ő azt hiszi, hogy igen. Aki nem hoz rá szégyent, mert igyekszik jól nevelt, udvarias, figyelmes lenni. Aki próbálja okos, művelt, bátor fiú benyomását kelteni, legyen ez akármilyen nehéz. Aki képtelen nemet mondani, ezért eleget tesz minden felkérésnek, bár ehhez meg kellett tanulnia nyilvánosság előtt beszélni. Mindenkinek mindent megköszön, és senkinek sem marad adója. Aki letett valamit az asztalra, és nem vette vissza. Aki talpraesett, megszületése óta józan, két lábbal áll a földön, ritkán jön zavarba, és rendszeresen kimegy a temetőbe. Aki szereti és megvédi szüleit, ha támadják őket.

Immár tizenkilenc éve, hogy megjelent Janikovszky Éva ötödik, felnőtteknek szóló tárcákat tartalmazó kötete, a *Ráadás*. Az író tudta, érezte: ez lesz az utolsó könyve, ezért adta neki ezt a félreérthetetlen címet, mintegy megüzenve olvasóinak, hogy nincs több, ne várjanak újabbakat. A kiadó összeválogatta a kötetben addig meg nem jelent írásokat, és kénytelen volt új grafikust is keresni, hiszen az évtizedes szerzőtárs, Réber László akkor már nem élt. Ilyen szempontból is ráadás volt a *Ráadás*.

Most eljött az ideje, hogy az öt könyv legjavát összegyűjtve megjelenjen egy *Best of Janikovszky Éva*-kötet. A válogató szerkesztő, Balassa Anna azt találta ki, hogy Évafiaként írjak rövid, személyes hangú reflexiókat Anyu írásaihoz, hiszen a bennük felidézett események közül soknak szemtanúja, szereplője voltam, és így lesz igazán újdonságereje az összeálló műnek. Meglepett a felkérés, de rövid gondolkodás után – kissé szorongva – örömmel mondtam igent. Így született meg ez a könyv.

Hosszasan tanakodtunk, mi legyen a címe. Egy gyűjteményes kötet a címét szokás szerint az egyik benne rejlő írásról kapja. Ahogy haladtunk előre a munkával, egyre biztosabb voltam benne, hogy 2021-ben Janikovszky Éva új könyve csak *Van egy jó hírem!* címen jelenhet meg. A kötetben nincs ilyen írás, Anyu íróasztalának fiókjában viszont találtam egy befejezetlen tárcát, amely ezt a címet viselte. Meggyőződésem, hogy Anyu is ezt a címet adná új kötetének, hiszen olvasóinak manapság semmire sincs nagyobb szükségük, mint egy jó hírre.

Janikovszky János

Budapest, 2021. szeptember 13.

TÚL AZ ÓPERENCIÁN

Másfél flekk a boldogságról

Felkérés érkezik kedvelt napilapomtól: írjak másfél flekket a boldogságról.

Már az is jó hír, hogy valakinek eszébe jut a sokkoló hírcsokrok, a de-ez-még-mind-semmi, hanem ami-eztán-jön mumuskodások mellé: a boldogság.

No lássuk csak, mit jelent ez, személy szerint nekem?

Persze a múlt időt. Harminc boldog évet azzal, akit szerettem, és aki tizenhét éve meghalt. A boldogságunk mára afféle klipek-ké vált, villan, áttűnik: ketten Tihanyban a Ciprián-forrásnál, süt a nap; megszületik a fiunk, a rozoga kórházi éjjeliszekrényen januárban fehér orgonaágak befőttesüvegben; Trabanttal a dalmát tengerparton, Dubrovnik; esik a hó, állunk a karácsonyfa körül négyen, anyámmal, nézzük a csillagszórót, Mennyből az angyal. . . Esik az eső, felvették a fiunkat a villamosmérnöki karra, most már minden sínen van; vakító napsütés, Mikonosz, fehér, kék, nézzük a tengert; aztán megint esik a hó, de kifut a képsor, ez már más klip, mentő, műtő, fehér folyosó, intenzív osztály, virrasztás, kurgók a kövön a férjem ágya mellett, mikor beengednek, nézem a képernyőt – vége.

Míg az ember boldog, nem elmélkedik a boldogság mibenlétéről. Nevet, a párjába karol, és megy. Vagy mérgeződik, dühöng, kibékül, és megöleli. Szóval él. Amikor boldogtalan, akkor elméleteket gyárt. Például olyasmit, hogy más talán egész életében öt

percig sem volt boldog, akkor mit akarok én, aki harminc évet szerelemben, boldogságban éltem? Jól hangzik, csak sajnos nem igaz. Mert a boldogságot nem lehet bespájzolni. A boldogságot (no, adjuk alább: az örömet) újra meg kell keresni, és meg kell találni. A visszahozhatatlan boldogság emlékképei fájnak. Én rájuk csuktam a kamraajtót. Tíz évig nem nyitottam ki a fényképekkel, levelekkel, úti emlékekkel teli fiókokat.

Új örömök? Szerényebbnek kell lenni, és fogadókésznek. Eleinte be kell érni annyival, hogy a beázás nem terjed tovább. A megismételt rákkontroll eredménye negatív. Anyám leletei jók. A hétéves satnya leander egyszer csak virágot bont az erkélyemen. A vak néni, akit átvezettem az úttesten, valóban át akart menni. Hosszan hálálkodott.

Aztán gazdagodik a kínálat: régi barátok felbukkanása, új kapcsolatok. Barátság, szeretet, vonzalom. Anyám büszke mosolya, mikor hatvanon túl tanulok autót vezetni: hiába, a vér nem válik vízzé! (Apám autóversenyző volt.) A fiam erőt adó, szeretetteljes hátba veregetése: oké, anyu! Az unokám bugyborékoló nevetése. Szép órák. Szép esték. Szép napok.

Patchwork, nem is tudom, van-e magyar megfelelője, így nevezik a sok, különböző mintás, kis textildarabból összevarrt terítőt vagy takarót, amely a maga összevisszaságából egységbe olvad, és szép. Vajon az összefércelt örömeiket lehet-e boldogságnak nevezni? Miért ne? Amíg az utcánkban csak az aszfaltfúró ropog, és az autóriasztó szirénázik éjszakánként, amíg vannak, akiket szeretünk, és akik szeretnek – addig jogos.

Most egy telefonhívást várok. Nemsokára csöngetni fog, tudom.

Hát ennyit a boldogságról, másfél flekken.

A *Népszabadság* kultúra rovatának munkatársa, Dombi Gábor kérte fel Anyut 1995 nyarán, hogy írjon a napilap *Eufória* című mellékletébe másfél flekket a boldogságról. A kísérlet egyszerű volt, azóta sem született nyomtatott sajtóban ehhez hasonló tematikájú melléklet. Az így létrejött mű bizonyítja, hogy a határidős felkérés a tökéletes műzsa. Anyu egyik legjobb írása jött létre ugyanis. Kár, hogy nem volt több hely a mellékletben, két és fél flekket is szívesen olvasnék a boldogságról. Persze leginkább Anyu tollából. Bár ha elolvassák ezt a könyvet, rá fognak jönni, hogy az összes ezt követő írás, ahogy ez is, valójában az elmúlt boldogságról és a boldogtalanságról szól.

Mercedes

Egy rokonszenves magazin szegezte nekem a kérdést: mi a kedvenc tárgyam? Hát abból bizony sok van. Idehaza kedvenc tárgyaim vesznek körül. Az ágyam fölötti polcon fiam első tipegőcipője áll a főhelyen, neki hegedül a kis barokk gipszangyalka, kinek lábikráját nagymamám pici bronzkutyája méregeti – persze sose harap bele. A megkomponált jelenetet jobbról a floridai fapelikán, balról meg a jaffai bolhapiacon vásárolt piros és kék kövecskékkel ékesített cinegelábú madár szemléli. Valamennyi a „kedvenc” státust élvezi, ugyanúgy, mint a fatalakban felhalmozott kavicsok, az üvegedényekben pompázó kagylók, és még mennyi minden!

De ha mindenképpen egyet kell megneveznem, akkor Mercedes a választott. Mercedes, aki barátom, munkatársam, bizalmasom, minden sikerem és kudarcom részese, egész felnőtt életem tanúja.

Mercedes a szépséges Tübingiai erdő kellős közepén, Zella-Mehlisben látta meg a napvilágot – ha igaz – ezelőtt 70 évvel. Származása, születési helye, kissé megkopott aranybetűkkel a hátán díszeleg, életkora azonban nem dokumentálható pontosan. Anyám úgy emlékezett, hogy 1930-ban kapta, amikor gépelni tanult.

Mercedes korának egyik technikai csodája lehetett. Az ormótlan, nehéz, emeletes írógépek korszakában kecses alakjával,

elegáns fekete bőrtokjával a jövőt vetítette csodálói elé. A hordozható táskairógépek beköszöntét.

Huszonkét éves voltam, amikor Anyám nekem adta. Meg fogod szeretni, mondta Anyám, jó, könnyű gép. Írj rajta sokat. Én már nemigen gépelek.

Értettem én. Ez azt jelentette, hogy mióta államosították nagyszüleim könyv- és papírkereskedését, ahol Anyám is dolgozott, a boltot, amely az egész család életének színtere volt, már nincs szükség írógépre.

Enyém lett hát Mercedes. Egyetemi vizsgáim tételeit gépelem rajta először, majd leveleimet. Sokat leveleztem. Aztán hozzászoktam: ha valami fontos történt velem, ha valami bántott, ha öröm ért, leültem, és Mercedesnek újságotam el. Vele kezdtem el írni.

Együtt írtuk első újságcikkeimet, első könyvem kéziratát. Egyedül Mercedes tudta, hogy hányszor írtam át minden oldalt, hányszor téptem ki belőle a papírt – nem, ez nem jó, ezt sosem tudom megírni! –, hányszor bámultam reménytelenül négy bilentyűsorát, aztán újra elkezdtem kopogni rajta. Segített.

Emlékszem, amikor először megbetegedett, pánikba estem. Nem továbbított, aztán meg ugrált, nagy közöket hagyott a betűk között. Jaj, drága Mercedes, itt ne hagyj, mit csinálok nélküled? A fiam akkor meglepett egy villanyírógéppel, akkoriban az járta, de nem tudtam megszokni, nekem Mercedes kellett.

Végre ráleltem Ildikóra, a mechanikus írógépek tudós specialistájára, aki meggyógyította Mercedest. Megifjultan, ragyogva, újult erővel állt munkába.

Fényképe is megjelent már néhány újságban, igaz, velem együtt. Amikor először szerepeltünk a tévében, kivittem a másik

szobába, ölembe vettem, együtt néztük a képernyőt. No, kérdeztem, mit szólna hozzá, ott vagy!

Karrierjének eddigi csúcsa az volt, amikor egy kis japán tévés forgatócsoport vetődött el hozzánk. A japán operatőr szinte extázisba esett, mikor megpillantotta Mercedest. Szabad? – kérdezte, és vagy öt percig filmezte. Hát ilyen gyönyörűt, ez ipari múzeumba való! – lelkesedett. Mesés összeget kínált érte.

Mercedesszel egymásra mosolyogtunk. Múzeumba? Egy aktív dolgozót? Akkor én is mehetnék vele.

Azóta, ha elakadok az írással, csak egymásra nézünk: induljunk a japán ipari múzeumba?

Nem, még nem. Még egy ideig együtt kopogunk.

Ha rendeznének egy vetélkedőt, hogy ki ismeri fel száz írógép közül Mercedes hangját, azt teljes bizonyossággal én nyerném meg. Mercedes hangja félreismerhetetlen volt. Egyszerre tekintélyt és csendet parancsoló.

Ha kopogott, nekünk csendben kellett maradnunk. Hangja két vastag ajtón keresztül is áthatott. Ilyenkor inkább lementem a másodikra játszani a barátomhoz. Apu olvasott, nagymama visszahúzódott a szobájába.

Anyu tíz ujjal gépelt, villámgyorsan, de nem vakon.

Jó lenne tudni, hogy hány ezer, tízezer oldalt írt tele, hányszor cserélt szalagot, és hány ezer doboz cigarettát szívott el írás közben, hányszor volt reménytelenül tanácstalan, és hányszor boldog. Csak Mercedes tudja.

Anyu Apu halála után az íróasztal körül mindent fehérre festetett.

Az asztal lapját én fújtam le, a könyvespolcot egy asztalos kente át, a fal elé került egy virágos tapétával borított hátlap. Mercedes maradt egyedül fekete.

2003 nyarán az utolsó befűzött írógéplapon ez állt: Veszek egy légkondicionálót és írni fogok!

Sajnos másképp alakult.

Mercedes fekete gránitból formált mása a Farkasréti temető 12/1 parcellájának második sírját díszíti a főúton.

Világgá megyek

Éppen ötvenkét éves voltam, amikor világgá mentem. Persze utaztunk mi azelőtt is, minden nyáron útra keltünk, már szilveszterkor elkezdtük a tervezgetést: hová készülünk majd nyáron? Ad-digra végigtanulmányoztuk az IBUSZ prospektusát – más még nem volt –, s vágyainkat szembesítettük anyagi lehetőségeinkkel, Jugoszlávia, bolgár tengerpart, a Kaukázuson túli köztársaságok, háromévenként pedig: Olaszország, Görögország. Vágyaink sosem terjedtek túl Európán, s amikor Wartburggal vágunk neki a nagyvilágnak, akkor is Spanyolországba, Franciaországba, a Benelux államokba mentünk.

Ugye ismerik az úti készülődés kellemes izgalmát? Akkoriban turistaútnál útlevélkérelem, devizaigénylés, aztán: útikönyvek, térképek, címek, baráti jó tanácsok – ott van a legjobb kemping, keressétek meg azt a kisvendéglőt, abban az öbölben homokos a tengerpart, ott sátoroztatok –, majd konzervvásárlás, autópapírok, autóalkatrészek, szerviz, biztosítás, végül már számoljuk a napokat, hányat kell még aludni az indulásig, jaj, csak valami közbe ne jöjjön!

Társasútnál ez némiképp módosul. Csak le ne mondja az utazási iroda az utat, csak fel ne emelje a részvételi díjat! Milyen lesz a társaság, akikkel két hetet együtt töltünk, és milyen lesz vajon a vezetőnk?

Az úti előkészületeknél az volt a munkamegosztás, hogy én vettem meg az útkönyveket, szótárakat, az élelmiszert, és én szorongtam. A többit a férjem intézte.

Az úti célt és az útvonalat együtt beszéltük meg, itt csak anyyi volt a nézeteltérés közöttünk, hogy én mindig Olaszországba mentem volna, ő meg Franciaországba vágyott.

Abban viszont tökéletesen egyetértettünk, hogy Európa is nagyobb, mint amennyire életünkben telik. Soha nem vágytunk Amerikába.

Talán ezért döntöttem el olyan váratlanul és dühös elszánt-sággal: elmegyek Amerikába. Néhány hónappal azután, hogy egyedül maradtam. Akkor, amikor még külön-külön fáj a lakás minden szeglete: a szobánk, a bútoraink, akkor, amikor még nem mertem kinyitni egy szekrényajtót, kihúzni egy fiókot, mert sosem tudtam, mit szakít fel bennem egy árva papucs, egy orvosi táska, egy gazdátlan szemüveg vagy sakk-készlet látványa.

Világga kellett mennem, hogy elviselhetőbbé váljék az otthonom, ahol majd tovább fogok élni.

Azelőtt – néhány hivatalos kiküldetést leszámítva – sosem jártam külföldön egyedül. Egyáltalán: sehol se jártam egyedül. Sosem kellett egyedül útitervet készítenem, repülőjegyet vennem, költségvetést csinálnom, biztosítást kötnöm, nem kellett sosem látott nemzetközi repülőtereken tájékozódnom, vadidegen városokban adott címre odatalálnom, iratokra, pénzre, poggyászra vigyáznom, taxit rendelnem.

Most pedig, hajrá! Irány Washington, Chicago, Toronto. És csak azért nem féltém, mert úgy gondoltam, a legrosszabb már megtörtént velem. Legfeljebb elveszek valahol útközben.

Nekem akkor Amerika körülbelül a Holdat jelentette, vagy a világuirt; messzeségben, idegenségben, kalandosságban; ismeretlen, kiszámíthatatlan buktatóival.

Repülőjegyem négy hétre szólt, adott napon kellett Londonból indulnom, és adott napon visszaérkezni, rajta állt, hogy csak ezekre a napokra érvényes. Mi lesz, ha megbetegszem? Mi lesz, ha nem várnak? Hiszen magammal vitt pénzem egy hétre sem elég. Mi lesz, ha...

Egyenesen vonzott ez az akkortájt kissé túldimenzionált veszélyérzet. Mert arra nem is gondoltam, hogy minden rendben lesz, hogy jó lesz ott nekem.

S ami nem várt bonyodalom, előre nem látott akadály utamba került, azt mind úgy vettem, mint a versenyző, aki már nem valami elől fut, hanem valamiért: barátai szeretetért, az évtizedekkel ezelőtt abbamaradt beszélgetés folytatásáért, azért a tudatért, hogy a közös gyerekkor ezernyi emléke van olyan erős szál, hogy átkösse az egymástól távol töltött éveket. Azokat az éveket, amelyek most elmesélhetünk egymásnak, s amelyek ettől valóban mesévé válnak.

Szóval: világgá mentem, és az első úti cél Amerika volt.

Amikor Apu elment, Anyu nem sírt, hanem – mint olvashatjuk – világgá ment. Bár legszívesebben Apu után ment volna, tudom. Egész életében sosem láttam őt sírni. Még a temetésen sem. Fájdalma felfoghatatlan, feldolgozhatatlan volt. A legtöbben nagy bánatukban kisírják magukat. Ő kiírta magát, de csak azután, hogy világgá ment. Az írásba menekült. Nyilvánvaló volt számára, hogy az élet, amit úgy szeretett, már mögötte van. Előtte valami más van, talán egy

másik élet, egy bizonytalan tartalmú és hosszúságú. Ki tudja. De még nem a halál. Az Amerikába emigrált legjobb szegedi gyerekkori barátnőjének, Deutsch Verának 1978 februárjában írt kétoldalas levelében ennyi olvasható a történekről: „Béla meghalt.” Ezt ennél szikárabban nem lehet közölni.

Remélem, a kedves olvasó nem vár tőlem úti beszámolót se Amerikáról, se máshonnan. Én csak arra az obligát kérdésre próbálok most, többéves késéssel válaszolni, amit innen-onnan való hazatértem után többen is feltettek: no, mesélj, milyen volt, merre jártál, mit láttál?

Akkoriban, bár csordultig tele voltam amerikai élményekkel, történetekkel, valahogy nem tudtam válaszolni. Restelltem azt, hogy Amerikában jártam.

A kérdésekre olyasmit motyogtam, hogy hát nagyon érdekes volt, meg hogy egészen más, minden más; aztán este leültem az írógépemhez, és vele osztottam meg élményeimet.

Persze azért néha kicsúszott a számon egy-egy olyan mondat, hogy „képzeljétek, Amerikában ez úgy van...”, de ilyenkor legszívesebben leharaptam volna a nyelvemet. Úgy éreztem, ez megengedhetetlen tapintatlanság azokkal szemben, akik nem jutottak el erre a távoli földrészre. Hogy nagyképűség, felvágás, dicsekvés.

Restelkedésem ugyan alábbhagyott, amikor barátaim, kollégáim sorra Amerikába látogattak, de az igazi felszabadulást gátlásaimból a sarki hentes hozta meg.

Péntek délután volt, rövid sor a pult előtt.

A hentes az előttem álló hölgyel beszélgetett, miközben csapkodta az oldalast. Szép, húsos oldalas volt.

A hölgy Chicagót ócsárolta, s Bostonért lelkesedett.

A hentes akkurátusan összehajtogatta a kettévágott oldalast, s míg a mérlegre dobta, megkérdezte a hölgytől:

– Mondja, Margitka, járt már maga a nyugati parton?

– Nem – mondta a hölgy, vagyis Margitka –, csak a keletin. – És hozzátette: – Lajoskám, adjon egy kis velős csontot is, ha van.

A hentes, vagyis Lajos, lekapta az oldalast, és a pult alól két szép velős csontot dobott a mérlegre, majd így szólt:

– Nohát, Margitka, azt mondom én magának, hogy ha nem járt a nyugati parton, akkor nem is látott semmit.

És már írta is a blokkot.

Azóta nem nyomaszt, hogy többször jártam Amerikában. Mert hát én is csak a keleti partra jutottam el. Meg Délre. A nyugati partnak a tájára sem.

A repülőjegyeket íróasztalom legfelső fiókjában őrzöm. Néha előveszem a paksamétát, és elképedve nézem: mennyi jegy! Hány tízezer kilométer! Ezt mind én repültem végig?

Legfelül első utam repülőjegye: London–Washington–London. Aztán itt vannak a vonatjegyek, az autóbuszjegyek, a belépőjegyek. Belépőjegy a washingtoni Smithsonianba, a New York-i Museum of Modern Artsba, a Whitney Museumba, a washingtoni Kennedy Centerbe (persze, ez egy Yves Montand-est volt, meg a magyar filmhét!), belépő az orlandói Disney Worldbe, a kirándulójegy Tarpon Springsbe, prospektus az Ocean City-beli Carrousel Hotelből, ahol fedett műjégpálya hívogatta a strandolókat s az éppen ott baráti találkozót rendező nyugdíjas vámosokat – micsoda vidám társaság volt –, ahol először úsztam be az Atlanti-óceánba, nagy szürke hullámokkal szemközt, s arra gondoltam, hogy a másik parton van a fiam és az anyám. Európa.